

dans lequel les organes législatifs, administratifs (exécutifs) et judiciaires se tiennent en un rapport mutuel déterminé et jouent un rôle déterminé et occupent une position déterminée dans le système, en vertu d'un principe d'organisation déterminé — division ou unité du pouvoir. A la constitution d'un système du pouvoir déterminé contribuent, bien entendu, aussi certains autres facteurs (par ex. le système de partis, l'autorité des personnalités particulières et leur rôle, l'opinion publique etc.).

La détermination de la notion du système du pouvoir présente, sans doute, les mesures et les critères fondamentaux pour la distinction et la délimitation des systèmes du pouvoir particulières. C'est que les divers systèmes du pouvoir se forment dans la pratique en dépendance du fait quel principe d'organisation et de quelle façon a été appliqué, ce qui conditionne, au fond, la position et le rôle déterminés du parlement, la position et le rôle des organes administratifs (exécutifs) et judiciaires. Ainsi, si l'on prend en considération la façon dont le principe de la division du pouvoir est mis en pratique ainsi que l'espèce des organes entre lesquels s'effectue cette division, on peut établir l'existence de quatre systèmes fondamentaux, basés sur ce principes, à savoir: 1. système présidentiel, 2. système monarchique de la »stricte« division du pouvoir, 3. système monarchique parlementaire et 4. système républicain parlementaire. — La façon d'appliquer le principe de l'unité du pouvoir, et particulièrement la nature et l'espèce de l'organe par l'intermédiaire duquel on met en pratique, ont conditionné la possibilité de la constitution de deux systèmes fondamentaux, basés sur ce principe, à savoir: 1. système de l'unité du pouvoir, dite non-démocratique et 2. système de l'assemblée.

НОВЕ ДРЖАВЕ И РАЗВИТАК МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА*

1. Увод. — Појава нових држава после Другог светског рата је један од историјских догађаја за даљи развитак међународног права и у преображају структуре данашње међународне заједнице. 51 држава је потписала и ратификовала Повељу Уједињених нација 1945 а међу њима било је само 13 азијско-афричких земаља. Данас је број држава потписница Повеље више него двострук од броја када је Повеља ступила на снагу 1945 захваљујући у првом реду стварању нових држава за последњих 15—20 година у Азији и Африци. Процес стварања нових држава развијао се таквим темпом да је превазишао очекивања и највећих оптимиста. Појава нових држава битно је утицала да постојећа међународна заједница претрпи или је на путу да доживи одређене преображаје. И, обрнуто, међународна заједница стварана после Другог светског рата у лицу Организације уједињених нација учинила је много да овај процес буде безболнији и бржи. Анализа историје људске заједнице и политичке организације друштва сигурно би нам пружила доказа да се за тако кратак историјски период, неких двадесетак година, нису никада одиграли тако квалитативно и квантитативно нови преображаји у погледу стварања и

* Чланак представља скраћено приступно предавање на Правном факултету у Београду у школској 1964/65 одржано 8 априла 1965.

појаве нових државних творевина. Последице оваквих преображаја се још у потпуности не могу сагледати с обзиром да смо живи сведоци таквих промена па нам се оне у свакодневној пракси показују као обичне. Зато неће бити зачуђујуће ако у каснијим међународним односима и уопште у развоју међународног права нове државе са својим проблемима и утицајем буду у првом плану. Ово утолико пре, с обзиром на карактер данашњег друштва, на време у коме су се исте појавиле, на потребу усаглашавања датог међународног права са стварним чињеницама међународног живота и најзад на потребу савршеније и одговарајуће политичке организације међународне заједнице.

2. *Појам нових држава (историјат).* — У литератури појам нових држава појављује се у вези са разноврсним проблемима. То најчешће бива у вези са: а) признањем држава; б) са пријемом државе у одређену међународну заједницу; в) са пријемом државе као нове чланице у једну међународну организацију итд. (1). Наше испитивање је усредсређено на оне нове државе које су стекле политичку самосталност после Другог светског рата. Приметићемо да су неке од ових државних творевина само поново субјекти међународног права, с обзиром на њихову ранију самосталност у историји. Међутим, са правног становишта, узимајући у обзир дужи временски прекид постојања као самосталних држава, оне се узимају као нове и поред некадашњег историјског постојања, исте територије и становништва истих етничких особина.

Један летимичан поглед на историјски период од 150 година уназад упутио би нас на закључак да је и раније било тежњи да се на положај одређених држава укаже на посебан начин. Тако се на великим скуповима XIX в. — на Бечком 1815, Париском 1856, и Берлинском конгресу 1878 — указивало на разлике у положају држава и народа, као што су: хришћанске државе, народи других религија и незнабожачки народи, цивилизовани и варварски народи, државе европског концерта сила, велике и мале државе и најзад, група „нових“ држава, званично означена на Париској конференцији мира 1919.

У пракси „европског јавног права“ друге половине XIX и почетком XX века тежи се да се створи једна правна институција изражена појмом „нова“ држава. Стварање овог појма треба да послужи традиционалним државама за наметање одређених обавеза новим државама. Такав је био случај са пријемом Турске у европски концерт сила 1856 на Париском конгресу; са обавезама које су преузеле извесне државе као услов за признање 1878 на Берлинском конгресу (Србија, Црна Гора, Румунија); или пак, најизразитији пример, уговори закључени са одређеним „новим“ државама после Другог светског рата на Париској конференцији мира 1919. Проглашена формална једнакост није искључивала класичну тенденцију наметања неравноправног положаја на тај начин што су се нове државе обавезивале посебним дужностима, чиме се пружала могућност за интервенције свакојаке врсте. Узевши у целини, тежња европских сила

(1) К. Кочот: *Quelques remarques sur la notion «états nouveaux» dans le domaine du droit des gens*, *Annuaire de l'A. A. A.*, 1962/63, vol. 32/33, pp. 80 et seq.

које су имале у виду пре свега своје сопствене интересе била је да се појму нових држава прида значење појма-објекта и да се исти подреди одређеним правилима.

У међународну заједницу, дотада претежно европску или са наглашеним европским утицајем, ступа посебна врста држава ван тзв. европске цивилизације која је дотада живела под другојачијим начелима међународног живота. Ова нова група држава, после Првог светског рата у додиру са европском међународном заједницом, прихвата у начелу основна правила која се односе на рат и мир уносећи при томе и своја сопствена схватања и вредности. Прихватање ових правила био је услов за пријем у Друштво народа. Међутим, историјски узевши, и поред извесног напретка увођењем мандатног система у Пакту Друштва народа, ипак равноправност свих раса и нација није било признато начело у Пакту Друштва народа.

3. *Нове државе у садашњем међународном поретку.* — Данас 117 држава-чланица ОУН као и изван број држава које су из било ког разлога ван ОУН везује међународно право на снази а преко 150 међувладиних и више од 1200 невладиних организација делују у оквиру садашње међународне заједнице. Једна од карактеристика данашњег света је „атомизација“ међународне заједнице. Она је постигла високи степен стварањем великог броја нових држава. Истовремено се чине велики напори ка јединству те атомизираних заједнице путем ужег или ширег удруживања. Ова два процеса теку упоредо. Појам „нових“ држава, независно од воље ствараоца, извршио је позитивну улогу. Од превасходно појма-објекта он је постао појам- субјект. Појава нових држава у овом новом квалитету на неки начин намеће изналажење средстава да се њихов субјективитет заиста у пуном обиму оствари. Као појам-објект он је и даље актуелан за међународне односе држава али у систему међународног права он је на путу да потпуно исчезне. Начело правне једнакости држава и нација прихваћено је у Уједињеним нацијама и полазна је тачка на којој почива Повеља УН.

Док је тежња „европског јавног права“ била усмерена на консолидацију тадашњих односа, дотле напротив систем Повеље УН, има нови преобрајни прогресивни карактер. Он тежи даљем развијању демократских односа међу народима, њиховом продубљивању, жели „да се обезбеде услови за поштовање правде“ у међународним односима. Миролубиве тенденције и поштовања начела и одредби Повеље УН су једини услови који обавезују све државе, велике и мале, раније и нове, капиталистичке и социјалистичке, било са ког континента.

Појам „нових“ држава као објекта с циљем да означи установу међународног јавног права у версајском систему био је брисан Повељом УН будући да је био последица незаконитих интервенционистичких концепција. Нове државе су данас фактор-стваралац у развоју међународног права и међународне сарадње на начелима суверене једнакости и равноправности свих народа, постале су равноправне чланице УН а неке међу њима и најистакнутије. Оне показују према осталом свету у основи живо осећање

солидарности као и заједничке тежње. За ову групу држава, које могу бити разликоване социолошки али не и правно, међународно право постаје истовремено један инструмент преображаја *status quo*-а који произилази из фактичке неједнакости сагласно са циљевима и начелима УН.

Прошло је доста времена од идеја Монтескијеа (Montesquien) да све нације, без изузетка имају своје међународно право. Исказана теорија одражавала је ондашње временске услове. Идеје о плуларизму у области система међународног права појављују се и до данас, полазећи истина са различитих становишта и интереса. Чини нам се да данашњи међународни поредак и дати међународни односи сваким даном сужавају основу за таква гледишта и теорије. Развистак савремених средстава за производњу, међународна размена, развијен саобраћај, приближавање народа и цивилизација — раније одвојених простором, временом и убеђењима — све је то из основа променило ред ствари, па у вези с тим захтева и одговарајућа решења у међународној заједници. Међународно право је нужно јединствено и недељиво ослањајући се на идеју да су мир и безбедност свих народа недељиви и да исто важи подједнако за све народе и државе света.

4. *Нове државе и међународне организације.* — Нове државе заузимају с обзиром на број сразмерно важно место у међународним организацијама и њихов посебан интерес је да учествују у њима. Поставља се питање какав је њихов положај и став у њима и да ли је њихово присуство учинило да се измени у одређеном правцу физиономија ових међународних организација.

У XIX в. нове националне државе нису лако улазиле у међународне организације и савезе ионако малобројне. Напротив, такав није случај са новим државама после Другог светског рата. Оне су се брзо оријентисале на међународну сарадњу. Понекад се нове државе показују ватренијим присталицама међународних организација него ли саме понеке раније државе које су биле њихови ствараоци. Прва брига нових држава је да уђу у ОУН, да учествују у делатностима специјализованих установа. Учешће у међународним организацијама даје им далеко више преимућства него ли обавеза. Утолико пре што су неке посредством УН добрим делом и задобиле своју независност (Израел, Либија, као и Индонезија).

Досадашње искуство у вези са пријемом нових чланица Организације уједињених нација говори да је начело универзалности светске организације апсолутно поштовано. Можемо рећи да је са мањим изузетцима пријем вршен скоро аутоматски. Ако се остави по страни неколико случајева, проглашавањем независности стицала се легитимација за улазак у Уједињене нације. Све нове државе биле су оцењене као вољне и способне да испуњавају обавезе Повеље.

Нове државе Индија, Филипини, Либан и Сирија су од првог дана чланице УН (2). Неки проблеми поставили су се у вези са објашњењима де-

(2) Филипинска делегација, приликом дискусије у Сан Франциску 1945, тражила је, бојећи се да јој не буде обезбеђено чланство у Уједињеним нацијама, да се реч „држава“ замени речју „нација“. Ова бојазан је отпала с обзиром да је још у Сан Франциску решено да потписници Повеље ОУН буду сви присутни на конференцији.

финиције шта је држава (чл. 4 Повеље). Спољна делатност и пуни уговорни капацитет су несумњиво најважнији атрибути државе у међународним односима. Међутим, положај Јордана с обзиром на савез са В. Британијом, закључен пре ступања Јордана у ОУН, као и статус афричких држава Француске заједнице, с обзиром на ранији потписани споразум о сарадњи, пре подношења кандидатуре за чланство у Уједињеним нацијама, могли су да отежају њихов пријем у Уједињене нације, јер се у поменутих споразумима ограничавао пуни уговорни капацитет новооснованих држава и ограничавала пуна слобода у међународним односима.

За пријем у чланство УН није било нужно да држава има одређену границу као што се то тражило у Друштву народа, што је такође допринело бржем пријему у чланство УН (Изреал). Само у изузетним случајевима тражени су подаци од стране Комитета за пријем у чланство УН о спољним односима држава које су тражиле пријем (Непал, Цејлон, Трансјорданија итд.).

У периоду хладног рата (1948—1953) успорен је пријем нових држава с обзиром на несагласност сталних чланова безбедности око већег броја држава које су чекале пријем у УН. Тако је молба Јордана била одбачена 1946, Цејлона 1948, Непала 1950, Либије и Јужног Вијетнама 1951, Камбоџе и Лаоса 1952.

После 1955. пријем нових држава у чланство УН скоро без икаквог задржавања постало је правило.

Било је просто немогуће, поготово раније колонијалним силама као и сталним члановима Савета безбедности, да се супроставе пријему нових држава у УН. Чак и Конго (Леополдвил) примљен је једногласно 1960, и то после почетка нереди и оружаног сукоба. Уздржавање Француске приликом пријема Гвинеје 1958, условљавање пријема Мауританије пријемом Монголије од стране СССР, тешкоће око пријема Кувајта, не могу да измене закључак да су УН у погледу нових држава заиста испуниле свој универзални карактер.

Новим државама нису наметнуте никакве нове обавезе као што је била пракса у Друштву народа. Сама Декларација Генералне скупштине УН о давању независности колонијалним земљама и народима 1514 (XV) од 1960 најбоља је потврда овог става. У Декларацији се истиче да недостаци у државној организацији или економском систему не смеју да буду изговор да се касни са давањем независности народима који су под старатељским системом или са несамоуправних територија. Гласало је 98 држава за, девет се уздржало и ниједна против. Ето одраза атмосфере према новим државама и промене околности после Другог светског рата. С обзиром на једнодушност како је прихваћена, поменута декларација као правни акт, поприма карактер извора међународног права у новом међународном поретку.

Док је утицај нових држава изразит у Генералној скупштини УН, с обзиром да се одлуке по важним питањима доносе двотрећинском већином, без права вета, такав није случај и у другим органима ОУН. У Савету безбедности, Економском и социјалном савету, Старатељском савету, овај утицај повећаног броја нових држава није се сразмерно осећао. Досадашњи покушаји за проширењем ових органа у циљу да исти реалније изражавају слику садашњег света и међународних односа нису још уродили плодом мада се у том циљу од стране нових држава чине знатни напори (3). Исти

(3) Види Резолуцију Генералне скупштине УН о правичној заступљености у Савету безбедности и Економском и социјалном савету 1991 (XVIII). „Сл. лист СФРЈ“. Додатак: Међународни уговори и други споразуми, бр. 2/1965.

је случај и са стањем у Секретаријату УН с обзиром на питање кадра и одређене квоте у Секретаријату, мада избором Генералног секретара из редова држава које су новоосноване односно неангажоване у блокове, улога азијско-афричких држава је у многоме повећана. Нове државе чине знатан утицај преко својих интернационалиста као чланова Комисије УН за кодификацију међународног права и може се са задовољством констатовати њихов допринос у раду Комисије (данас чланови из Индије, Нигерије, Дахомеја као и из УАР, Ирана, Авганистана итд.; најновији избор из Алжира). Тежи се да утицај нових држава и њихових правних система дође такође до изражаја и у Међународном суду правде (избор судије из Сенегала).

Присуство новооснованих држава у специјализованим установама представља за њих многобројна преимућства. Сарадња, мање политизирана него у Уједињеним нацијама, овде је плодна, посебно на плану техничке помоћи. Утицај ових држава у специјализованим установама је мање запажен него ли у политичким органима УН (гласање има тежину с обзиром на финансијски допринос или друге чиниоце као на пр. улог у Међународној банци за обнову и развој и у Монетарном фонду). Још слабији утицај је у невладиним организацијама, што је и разумљиво с обзиром на младост кадрова и техничког апарата у новооснованим државама.

Подударане нових држава са државама које су нествране у војне блокове делује благотворно на очување мира и у развоју међународне сарадње, мада понекад велике силе пренебрегавају значај који ове земље самим својим бројем и пространством имају у међународним односима, поред моралне тежине њиховог става. Упркос осећања привржености нових држава појмовима тек оствареним као што су сувереност, независност, и сл. неспоран је допринос нових држава на јачању и у тежњи према универзалности међународних организација, те се на тај начин најактивније убрзава развитак самог међународног права.

5. *Нове државе и преузимање општих вишестраних споразума.* — Појава нових држава наметнула је решавање важног питања међународног уговорног права и сукцесије држава у вези са вишестраним конвенцијама закљученим у општем интересу (тзв. легислативни уговори и други вишестрани споразуми отворени за приступање другим државама).

Уговорна пракса пре Другог светског рата није била богата у вези са приступањем од стране новооснованих држава вишестраним конвенцијама, посебно уколико су се одредбе тих конвенција раније примењивале на њиховој територији (4). У доктрини међународног права истицало се да с обзиром на добрим делом законодавни карактер ових конвенција и њихов општи значај за све државе, државе-наследнице су везане овим конвенцијама уколико су се исте примењивале раније на њиховим територијама.

(4) Навешћемо неке примере: чл. 12 Уговора између главних савезничких и удружених сила и Краљевине СХС од 1919, тзв. Уговора о заштити мањина, продужује се важење вишестраних конвенција Краљевине Србије за Краљевину СХС; Чехословачка је у односима са Швајцарском после Првог светског рата примењивала Хашку конвенцију о грађанском поступку од 1905 с обзиром да се иста и раније примењивала на њеној територији за време Аустроугарске; примена вишестраних конвенција од неких држава које су добиле независност између два светска рата путем мандатног система, итд.

Мало више светла на ово питање бацили су мировни уговори после Првог и Другог светског рата. Док се у мировним уговорима после Првог светског рата изричито наметнуло побеђеним државама који вишестрани споразуми остају на снази, докле је у мировним уговорима после Другог светског рата заузет начелно другојачији став. У Правној комисији на Мировној конференцији у Паризу 1946 заузето је гледиште да су вишестрани уговори и конвенције, по опште-прихваћеном мишљењу (*communis opinio*), како је то образложио совјетски делегат, само привремено суспендовани за време рата између зараћених страна док ратно стање траје. Полазећи са тог становишта није нужно да се њихова даља важност изричито помиње у мировним уговорима. Овај став је био опште прихваћен, те мировни уговори прелазе ђутке преко даље важности вишестраних конвенција за побеђене државе изузев мировног уговора са Јапаном где су набројане вишестране конвенције које и даље везују Јапан.

Ово упоређење је само делимично корисно и одговарајуће с обзиром да је у случају нових држава и у случају побеђених реч о даљој важности вишестраних конвенција, али постоји битна разлика што се тиче самих субјеката, тј. реч је о новим државама у суксесији држава у једном случају а у другом, о побеђеним државама и последицама рата на уговоре између зараћених страна.

У раду Генералне скупштине УН (резолуција 1766 (XVII), Шестог (правног) комитета УН и Комисије УН за међународно право посебно је наглашена потреба ширег учешћа новонасталих држава у општим вишестраним конвенцијама закљученим у оквиру Друштва народа или Уједињених нација. Проблем се поставио у вези са олакшањем приступања или преузимања ових вишестраних конвенција од стране нових држава (5).

Прикупљени материјал о садашњем ставу нових држава према раније закљученим конвенцијама, које су се на њиховој територији примењивале пре добијања независности, указује на различитост гледишта у вези са овим посебним видом суксесије држава како међу самим новим државама тако и у односу на схватања класичне доктрине о установи суксесији држава. Анализа одговора нових држава на писмо Генералног секретара УН о потреби да га обавесте да ли прихватају или не све или извесне вишестране конвенције, чији је депозитар Генерални секретар УН, показује различите методе приступања овом проблему од стране нових држава (6). Питање се односило како на вишестране конвенције закључене у оквиру УН тако и на оне конвенције које су закључене у оквиру Друштва народа а касније су измењене и допуњене протоколом у оквиру УН. Извешћемо неколико закључака и запажања из овог поступка како од стране нових држава тако и самих органа УН:

а) — Генерални секретар УН је у писмима, упућеним новонасталим државама, на чијим је територијама раније проширена важност вишестраних конвенција изабрао два начина обраћања. Ако је реч о државама које су у споразумима поводом и после добијања независности уговориле да и даље важе међународни уговори државе-предходнице, онда се Генерални секретар УН позвао на те споразуме и изражавао мишљење да вишестране

(5) Doc. A/CN. 4/162, p. 2; За Комисију УН за међународно право, ово питање је посебно важно, с обзиром на потребу да се кодификација правила уговорног права изврши тако да омогући што шире учешће свих држава у вишестраним конвенцијама које се закључују у оквиру међународних организација (чл. 8 и 9 Нацрта правила уговорног права).

(6) Doc. A/CN. 4/150, pp. 7—48; Писма Генералног секретара УН, pp. 49—50.

конвенције и даље везују нове државе, позивајући нове државе да тај став потврде обичном нотификацијом да би Генерални секретар УН извршио обавезе у обавештавању трећих држава. Другојачије је било писмо редиговано уколико нема изричитих међународних споразума нових држава са државама-претходницима у погледу даљег важења ранијих уговора. Генерални секретар је тада указао да су се вишестрани споразуми раније примењивали на територији нових држава, износио праксу извесних нових држава да обавештавају Генералног секретара УН као депозитара о томе да ове вишестране конвенције важе од датума њихове независности, а затим је на крају уследила молба да нове државе изнесу свој став. Нема сумње да овакав начин обраћања новим државама говори сам по себи да и саме УН нису могле да инсистирају на универзалној сукцесији свих вишестраних конвенција од стране нових држава већ да је то остављено њима да се о томе изјасне.

б) У својим одговорима нове државе су настојале да укажу да се и за вишестране конвенције не може применити метод универзалне сукцесије односно њихово преузимање не наступа *ipso facto* стварањем новог субјекта међународног права на основу чињенице да је важност извесне вишестране конвенције проширена или била примењивана и на територији на којој је настала нова држава. По одговору већине нових држава важност ових конвенција могла је доћи само на основу формалне изјаве учињене од стране нове државе. Као карактеристичан пример навешћемо писмо надлежних органа Мадагаскара, које овај став најсликовитије изражава. Пошто су претходно истакнуте тешкоће у заузимању јединственог става по свим конвенцијама у писму се наводи:

„После изучавања питања, влада Мадагаскара сматра пожељним да у начелу призна да је обавезна споразумима и конвенцијама које је закључила Француска пре него што је Малгашка Република постала независна...

„Међутим, прихватајући ово начело изгледа неопходно да Вам се достави за сваку конвенцију формална изјава о обавезности владе Мадагаскара.”

Пошто је дат позитиван одговор за извесне конвенције влада Мадагаскара обавештава Генералног секретара УН да ће убудуће постепено заузимати став и према осталим вишестраним конвенцијама (7).

в) Изузетни су одговори да се нове државе апсолутно не сматрају везаним било којим уговором на основу установе сукцесије држава чији је депозитар Генерални секретар УН (случај Израела) (8). Сличан став је у изјави изразила и влада Горње Волте: „Горња Волта, држава суверена и независна, не сматра се везаном споразумима потписаним од Француске пре него што је Република Волта постала независна” (9).

(7) Doc. A/CN. 4/150, p. 34.

(8) *Annuaire de la Commission du droit International*, 1950, vol. II, pp. 206—218.

(9) Doc. A/CN. 4/150, pp. 41—42. Овај начелан став је касније претрпео извесне изузетке. Влада Горње Волте је доставила другом приликом изјаву швајцарској влади да 4 женејске конвенције о заштити жртава рата од 1949 правно везују Републику Горњу Волту на основу њихове раније ратификације од стране Француске. Неке државе нису уопште одговориле на писмо Генералног секретара УН, мада су у другим приликама изјавиле да се сматрају везаним конвенцијама Међународне организације рада (Чад, Габон, Сомалија, Мауританија).

г) Неке државе су изјавиле да се сматрају везаним свим конвенцијама и споразумима њихових претходница које су се примењивале на њиховој територији (Централно-афричка Република, Конго [Бразавил], Обала Слоноваче, Гана, Малезија, Мароко, Нигерија, Сиера Леоне, Сирија). Потврду за овакав став нове државе налазе у правилима међународног права и из разлога посебног начина стицања суверенитета (изјава Конга-Бразавил). Поједине од њих ипак задржавају себи право да их откажу уколико одредбе тих конвенција нису у сагласности са независношћу нових суверених држава (изјава Централно-афричке Републике).

д) Највећи је број оних држава које су изјавиле да се сматрају везаним само извесним конвенцијама односно применили систем избора (Камерун, Конго-Леополдвил, Кипар, Дахомеј, Гвинеја, Мали, Сенегал, Того, Тунис и др.). Интересантно је било становиште Тангањике. Одређујући даљу важност вишестраних споразума за даље две године од стицања независности (од децембра 1961) влада Тангањике изјављује да ће у току овог периода известити депозитара вишестраних конвенција о свом коначном ставу, наиме да ли ће конвенције престати да важе или пак бити преузете по основу сукцесије или поступком адхезије (10).

ђ) Уочљиво је да новоосноване државе у многим случајевима, иако су могле да се користе важећем вишестраних конвенција по основу сукцесије држава, радије примењују поступак адхезије вишестраним конвенцијама иако је исти сложенији. Даља важност конвенција односила се уобичајено само на онај део територије где је та конвенција раније примењивана а не и на целу територију нове државе (случај Камеруна и Сомалије) (11). Овакав став Сомалије и Камурену може да произведе извесне тешкоће ако се ради, рецимо о примени извесних вишестраних конвенција и споразума поморског права или чије је извршење везано са иностранством, те се последице из примене ових споразума не могу везивати за одређене делове територије сомалијске односно камерунске државе. Поставља се овде и један правни проблем: да ли једна држава која признаје да је везана једним уговором само за одређени део територије може да врши сва права једне стране уговорнице која произилази из уговора или су резервисана за пуноправне стране уговорнице.

Најзад, напоменимо да нове државе нису могле да се користе уставном сукцесије држава онда када је важност конвенција везана са претходним чланством у одређеној међународној организацији (случај са конвенцијама о привилегијама и имунитетима службеника УН и специјализованих установа од 1946—1947, споразуми и конвенције ГАТТ-а, МОР-а, итд.). У том случају даље важење тих вишестраних конвенција условљавало се пријемом нове државе у чланство одређене међународне организације.

(10) Doc. A/CN. 4/150, p. 47.

(11) Секретаријат УН је пак био мишљења у овом случају да нова држава може да буде наследник на целој територији у правима и обавезама која произилазе из сваког уговора и споразума раније примењиваног пре добијања независне било на ком делу њене територије само под условом да нова држава изјави да њихова примена треба да буде проширена на целокупну територију нове државе. Мишљење Секретаријата УН није било прихваћено од стране Камеруна и Сомалије.

е) Појединачна решења у преузимању вишестраних конвенција од стране нових држава представљају интересантне детаље из примене међународног уговорног права и установе сукцесије држава. Обавештења о спремности преузимања вишестраних конвенција тражила су се и за оне конвенције које су потписане и ратификоване од држава-претходница али још нису ступиле на снагу. И у овом случају неке нове државе изјавиле су да се сматрају везаним депоновањем ратификационих инструмената од држава-претходница мада конвенција у то време није још ступила на снагу (12). Овде се поставља следећи проблем. Уколико један споразум предвиђа да ће ступити на снагу после депоновања извесног броја ратификација или адхезија, да ли у овом нашем случају, изјава државенаследнице да се сматра везаном предходном акцијом државе-предходнице треба да буде еквивалентна за ступање уговора на снагу као и свака друга ратификација или адхезија ма које било државе. Пракса је показала да је Генерални секретар УН као депозитар Конвенције о слободном мору, закључене у Женеви 1958, с правом узео у обзир и изјаве Нигерије и Сиера Леоне убрајајући их у већ депонована 22 инструмента о приступању колико је био услов за ступање поменуте конвенције на снагу.

Могуће је такође да се постави питање да ли нове државе могу да признају потпис државе-претходнице ако конвенција није ратификована од државе-претходнице. Потписаних а нератификованих конвенција има доста, посебно закључених у оквиру Друштва народа (од стране Француске, В. Британије, итд.) (13).

Истакнути проблеми о истовременој могућности примене универзалне и делимичне сукцесије или одбијања у целини важења ранијих вишеструких конвенција и споразума, као и комбинација више система уз коришћени поступак адхезије, даље, надлежност органа Уједињених нација

(12) Такав је био случај са Конвенцијом о опијуму од 1953, коју су ратификовале Француска и Белгија а изјаве о признању те ратификације дале су државе наследнице: Камерун, Централно-афричка република, Конго-Бразавил, Конго-Леополдвил, Обала Слоноваче; Сличан случај је и са ратификацијом од стране В. Британије 4 женевских конвенција из поморског права из 1958. Нигерија и Сиера Леоне су изјавиле да су везане овом ратификацијом иако још конвенције нису ступиле на снагу; Пакистан је дао сличну изјаву поводом ратификоване конвенције о апатрицима од 1930 од стране Индије 1932, закључене у оквиру Друштва народа, мада иста још није ступила на снагу.

(13) Дос. А/CN. 4/162, pp. 2—17. Напори за проширено учешће нових држава у раније закљученим вишестраним конвенцијама чине се и за оне тзв. затворене конвенције чије завршне одредбе сада не пружају могућност приступања истим с обзиром да у предвиђеном поступку за приступање конвенцијама учествују и органи Друштва народа као и да се приступање ограничава на одређене категорије држава. Реч је наиме о 21 конвенцији, закљученим у оквиру Друштва народа а које нису мењане о оквиру Уједињених нација. У Комисији УН за међународно право и Генералној скупштини УН постоје више предлога за решавање овог проблема, а наиме: доношење протокола о изменама и допунама тих конвенција; тражење административне сагласности од заинтересованих држава о могућности приступања нових држава и најзад, састављање листе вишестраних конвенција којима се може приступити, а која ће се изгласати у Генералној скупштини УН и одредити рок докле треба да се изјасне раније уговорнице да су сагласне са приступањем нових чланица. Овај последњи предлог поднет је од Гане, Израела и Аустралије. Генерална скупштина УН би сагласно ранијој пракси одредила у том случају орган Уједињених нација који би вршио ону надлежност Савета Друштва народа, како је то предвиђено у поменутом „затвореним“ вишестраним конвенцијама. С обзиром да је овде био основни циљ олакшање новим државама да преузму раније закључене вишестране конвенције, унапред је истакнуто у Комисији УН за међународно право да ова решења не прејудуцирају будућа правила која се припремају о сукцесији држава и влада.

у пословима који су раније вршили органи Друштва народа и сл., говори о богатој пракси насталој појавом нових држава. Нове државе су се прилагођавале постојећој пракси или су својим ставовима уносиле и нова решења, посебно ако је реч о установи сукцесије државе. Тенденција нових држава као и самих УН била је да нове државе, одређујући хоће ли или не преузети раније закључене конвенције а које су се примењивале на њиховој територији пре стицања независности, полазе од интереса своје земље у складу са скоро добијеном самосталношћу. Ова пракса ће сигурно утицати на доношење одговарајућих правила уговорног права као и започете кодификације правила о сукцесије држава и влада.

6. *Нове државе и двострани споразуми.* — У доктрини међународног права не постоји ни приближно јединствен став у погледу одређивања појма и правне природе сукцесије држава. Раније се сукцесија у међународном праву изједначавала са наслеђивањем у унутрашњем праву. То схватање подразумевало је сукцесију као преношење у начелу свих права и обавеза на државу-наследницу и у вези с тим заузимање места нестале државе и потпуно наслеђивање као правне личности. Касније се одступа од теорије изједначења сукцесије у међународном и унутрашњем праву с обзиром да се суверенитет не преноси већ само врши замена суверенитета. Нова држава врши независно суверена права по сопственом праву које произлази из вршења функција суверенитета на својој сопственој територији. Ово схватање изражава се у различитим нијансама и иде до великог ограничења или потпуног непризнавања сукцесије као међународноправне установе. Најмногобројнија је група мишљења, а то је и међународна пракса нових држава потврдила, по којима се не преносе сва права и обавезе из уговора и других основа међународног права већ само нека од њих.

Када је реч о пракси нових држава и примени установе сукцесије држава једна од важних особености је чињеница да овде није у питању престанак постојања ранијег суверена као субјекта међународног права већ да су на извесним деловима територије држава-метропола настале нове независне државе или се појављују поново као суверене државе с обзиром да су ту независност раније изгубиле (случај с протекторатима). Стара правила о сукцесији држава, уколико постоје, не могу у потпуности да одговоре у новим међународним условима. Њихова неприменљивост потиче из више разлога: не постоји општа сагласност о њима; у односима међу државама не одражавају ново стање и нови дух који треба да влада између нових држава и ранијих држава-метропола и, најзад, примена истих би понекад била у супротности са очувањем независности нових држава и поштовањем начела Повеље Уједињених нација.

У југословенској правној литератури већ је указано на различита решења у пракси нових држава и држава-претходница (14). Одређене класификације могу се вршити било по обиму права и обавеза који су пре-

---

(14) М. Бартош: *Les nouveaux États et les traités internationaux*, „Југословенска ревија за међународно право“, бр. 2/1962, с. 185—197; А. Борђевић: *Сукцесија држава и међународноправни положај новонасталих држава*, „Међународни проблеми“, бр. 3/1963, с. 27—45.

узети, било по начину како се та права преузимају. Ако се полази од обима преузетих права и обавеза, досадашња решења су следећа: (а) у погледу уговорних односа нових држава и држава-претходница постоји *tabula rasa* и нова држава није уопште везана старим уговорним односима нити наслеђује било какву ранију обавезу; (б) нова држава бира које ће уговоре задржати на снази, зтв. теорија опције и (в) усваја се начело универзалне сукцесије са извесним ограничењима, било да нова држава може да накнадно откаже међународне уговоре и споразуме за које сматра да не одговарају њеним интересима, било да њихово важење временски ограничи. Што се пак тиче начина преузимања ранијих обавеза то се обично чини изричитим уговарањем између државе-претходнице и државе-наследнице, и то било приликом самог стицања независности или касније. У многим случајевима и нема изричитог уговарања већ се та питања решавају од случаја до случаја или на неки општији начин по постојећим правилима о сукцесији држава.

Из анализе текстова ових уговора као и из досадашње праксе, уколико нам је иста позната, долазимо до неколико општијих закључака и запажања:

а) Карактеристично је да су баш уговорима који су закључени између нових држава и држава-претходница приликом стицања независности у највећој могућој мери преузете обавезе из ранијих уговора. То је најчешћа пракса В. Британије а и других држава (Холандије, САД). Прихватање ранијих обавеза представља услов да нова држава добије положај независне и суверене државе. Многи чиниоци утичу да се закључе баш ови уговори (на пример, одређена политичка ситуација, тренутни односи снага, карактер и јачина борбе народа зависне територије за ослобађање, итд.). Желећи да се обезбеди у погледу судбине ранијих уговорних односа који су важили за територију државе-наследнице, В. Британија користи одређену формулацију коју настоји да унесе у све уговорне текстове са новим државама. Она гласи:

„Све обавезе и одговорности које произилазе из ма ког пуноважног међународноправног акта а које су досада обавезивале владу Уједињеног Краљевства, убудуће ће, уколико се речени акт може сматрати да је применљив на (назив нове државе) обавезивати владу (. . .) Права и преимућства које је влада Уједињеног Краљевства уживала до сада на основу примене таквог међународног акта у односу на (. . .) убудуће ће уживати влада (. . .)“

Оваква одредба је садржана у уговорима које је В. Британија закључила са Јорданом, Индијом, Пакистаном, Бурмом, Цејлоном, Кипром, итд. (15).

У каснијој пракси, новонастале државе теже да умање терет овако преузетих обавеза. Док је Индија, на пр., прихватила без изузетка ранија права и обавезе, имамо и другојачију праксу. Пакистан се накнадно изјашњавао у свакој конкретной ситуацији посебним међународноправним актом а Бурма је условила својим Уставом да те раније обавезе буду законите и да постоји реципроцитет у извршавању ових обавеза од стране других држава према Бурманској унији.

(15) Nations Unies, Recueil des traités, vol. 6, p. 168; vol. 70, p. 187; vol. 86, p. 28; vol. 382, p. 12; Doc. A/CN. 4/150, Annexe, pp. 1—2.

Још изразитији напор уложила је Индонезија да се ослободи тешких обавеза које је преузела приликом стицања независности (преузимање свих уговора, исплата спољних и унутрашњих дугова, па чак и трошкова холандско-индонезанског оружаног сукоба, итд.), тако да је 1956 поништила једнострано све споразуме Конференције Округлог стола из 1949 (16). Сличне тешке обавезе уговорене су за Филипине у уговору са САД 1946. Најзад, поменимо и Дипломатски споразум од 1956, закључен између Француске и Марока у време стицања независности Марока. Споразум садржи формулацију која дозвољава покретање ревизије раније закључених уговора. Наиме, Мароко је везан у начелу свим обавезама које произлазе из уговора закључених од стране Француске а у име Марока или се односе на Мароко али с правом да се покрене питање важности оних уговора на које има примедбе Мароко (17).

б) Сличан начин уговарања је када се после стицања независности накнадно закључи споразум између нове државе и државе-претходнице у коме се на општи начин потврди да ранији уговори везују државу-наследницу. Овакво накнадно регулисање, бар из ових неколико примера који су нам познати, обично се врши разменом нота између заинтересованих држава (18). Ноте углавном садрже тумачење да се подразумева да је влада новонастале државе дужна да преузме све обавезе и одговорности државе-претходнице везане за територију нове државе и сагласност с таквим тумачењем од стране владе нове државе. Касније се на захтев заинтересованих држава од случаја до случаја утврђује да ли је конкретан споразум на снази или није. Зато није изненађујуће да нове државе саглашавајући се са оваквим тумачењем накнадно сазнају које све обавезе имају да извршавају. Овим путем се жели да избегне контрола представничких органа и јавности а за овакве споразуме између држава-претходница и нових држава, речено је у Комисији УН за међународно право, да чине „моделе уговора тзв. заобилазне редакције“ (19).

в) Трећи начин, боље рећи одсуство изричитог уговарања, карактеристичан је посебно за Француску и познат под именом „француска“ техника за разлику од досад излагане британске. Француска није закључивала (осим изузетно) посебно споразуме са новонасталим државама под њеним утицајем о даљем важењу раније закључених уговора. Француска је теза да то није неопходно из разлога што се по правилима међународног права односно сукцесије држава подразумева да све раније уговорне обавезе, које се односе на територију нове државе, остају на снази и да је држава-наследница дужна да их прихвати. Тако нису закључени споразуми са Камеруном, Централноафричком Републиком, Чадом, Конгом-Бразавил, Дахомејом, Габоном, Обалом Слоновачом, Тогоом, Горњом Волтом, Мауританијом, Мадагаскарком, Малијем, Нигером, Сенегалом, Алжиром, итд. Али, Француска је ишла другим путем који јој је такође обезбеђивао поштовање и извршење раније закључених уговора од стране новонасталих држава и то склапањем нових споразума из различитих области у окви-

(16) Nations Unies, Recueil traités, vol. 69, pp. 260—270.

(17) Annuaire français de Droit International, 1956, pp. 133—134

(18) Оваква размена нота извршена је од стране В. Британије, поред Гане, и са Нигеријом, Малезијом, Сиера Леоном, итд. Ноте су скоро истоветне.

(19) Doc. A/CN. 4/160, Annexe II, p. 54.

ру Француске заједнице или ван ње (уговори о сарадњи, о економској и техничкој помоћи, о војној помоћи и уступању војних база, посебно ваздухопловних, итд.).

Пример Туниса из ове групе посебно је интересантан за рашчлањавање. Теза туниске владе била је да се после стицања независности не могу заузимати искључиви ставови, нити да се прихватају сви уговори и обавезе, нити да се *en bloc* одриче њихова даља важност. Значи нема универзалне сукцесије какво је гледиште заступала француска влада, нити потпуног прекида раније створених правних ситуација. Нова држава и држава-претходница треба по мишљењу туниске владе, да на новим начелима заснују своје међусобне односе и да доношењем нових споразума регулишу раније уговорне односе. Уколико неки уговор не одговара новој стварности, треба га мењати и допуњавати односно поништити. Следећи тај пут, и поред супротстављања Француске, туниска влада је успела у међусобним односима да појединачно утврди даљу важност или неважност неких међународних аката или да приступи њиховој ревизији.

Посебну пажњу скренуо је став Републике Тангањике, изнет у једној изјави Министра спољних послова Тангањике Генералном секретару УН, о којој је било речи поводом даље важности вишестраних конвенција. Изјава је дата 9 децембра 1961, баш на дан стицања независности. Влада Тангањике у начелу преузима све двостране споразуме који се односе на њену територију, полазећи са становишта потребе континуитета постојећих правних веза. Даља важност ових двостраних уговора условљена је реципроцитетом других страна уговорница али само за даље две године, тј. до 8 децембра 1963 и то уз резерву да обостраним споразумом уговор не буде измењен. Рок од две године могу обе стране да користе за продужење односно измену постојећих уговора. После овога рока влада Тангањике ће сматрати све уговоре поништеним. Овај став владе Тангањике ствара велике тешкоће у погледу обима и дејства изјаве и њеног тумачења (да ли и друге стране уговорнице могу да откажу уговоре и пре рока од две године који је рок узела за себе као резултативни услов влада Тангањике; однос отказног рока по неком конкретном уговору према општем року од две године; да ли ово значи да за даље две године важе сви уговори, па и они који нису спојиви са независношћу нове државе итд.). Овај став владе Тангањике назван од неких чланова Комисије УН за међународно право теоријом о „времену за размишљање“ често се наводи у литератури а садржи у себи комбинацију општег прихватања свих уговора, као и отказивање после одређеног рока (овде две године) такође свих уговора уколико за овај период нису посебним споразумом измењени односно продужени (20). Спајањем Тангањике и Занзибара и образовањем заједничке државе Танзаније дејство ове изјаве је добило посебно обележје с обзиром на посебне споразуме раније закључене у вези са територијом Занзибара.

Регулисање односа између нових држава, с једне стране, и држава-претходница као и трећих држава, с друге, не исцрпљује се само у вези са даљом важношћу двостраних и вишестраних споразума. Одређени ути-

(20) Влада В. Британије је повратном нотом с обзиром да је Генерални секретар УН ову изјаву владе Тангањике доставио свим државама — чланицама УН, потврдила да од 8 децембра 1961, сва права и обавезе из уговора који су се примењивали на територији Тангањике прелазе на владу те земље. — *Dos. A/CN. 4/150*, pp. 46—47.

цај неоколонијализма и даље остаје у појединим скоро ослобођеним земљама. То се одражава у посебним гаранцијама већ стечених права, концесија, уступања војних база, привилегисаним правима држављана држава-претходница, олакшицама за инвестиције, за рад извесних предузећа и компанија, итд. Тако британски држављани у свим земљама Комонвелта уживају посебна права; влада Идонезије приликом стицања независности морала је да пружи олакшицу за инвестиције холандског порекла; иако су француски држављани у земљама Француске заједнице, обавезни да се потчине локалним судовима, имају посебне привилегије у судству (служење француским језиком, судије француског држављанства као чланови локалних судова, посебно стручни сарадници уколико је један од странака француског држављанства, итд.). Понекад и тешкоће с којима се сусрећу ове државе приморавају их да ангажују стручни кадар који је радио у колонијалној управи. Тако, половина службеника Colonial Service су ушли у Civil Service (случај Гане); десет хиљада француских службеника и даље заузимају места у администрацији афричких република, итд. (21).

И у страниј литератури се с правом указује од многих писаца да је враћање на status quo у односима између нових држава и држава-претходница неприхватљиво и немогуће, мада и гледишта која на неки начин омогућавају продужење ранијих односа нису тако ретка (22). Зар се могу поштовати тзв. стечена права, рецимо, британских колона на домородачку земљу у Кенији, проглашену својевремено у време бурских ратова за res nullius; или, да ли нове државе треба да признају оне раније дате концесије које су супротне политичком и економском систему који се ствара у новој држави. Мада Конвенција о дипломатским односима и имунитетима од 1961 то не искључује, ипак посебан положај дипломатских представника Француске и В. Британије, а не и обрнуто, у неким земљама Француске заједнице и ван ње, односно у земљама Комонвелта, као сталних дојена дипломатског кора, зар не указује на одређен начин на остатке зависности ових земаља према бившим метрополама, као и на одступање у извесној мери од једне праксе утврђене у једном општем легислативном уговору у вези са одређивањем ранга дипломатских представника. Мада је прихватање континуитета у правном поретку показатељ једне повољне климе у одржавању и проширењу тесне политичке сарадње, ипак сматрамо да нове државе и раније државе-претходнице треба да заснују односе само на равноправној основи уз искључење оних уговора који ометају бржу еманципацију нових држава и супротни су ius cogens-у савременог међународног права. Одређеној ревизији треба подвући чак и оне уговоре које су потписале владе нових земаља а изнуђени су у време стицања независности и после ње. Приликом

(21) M. Merle: Les liens institutionnels du nouvel Etat avec l'ancienne métropole. (Les nouveaux Etats dans les relations internationales), Paris, 1962, pp. 180—182.

(22) M. Merle: op. cit., p. 174; J. A. Моцорјан: Основне права и објазаности госудајств, Москва 1965, с. 143—152; I. Brownlie: Aspects juridiques du passage à l'indépendance, Revue de droit contemporain, Bruxelles, No 1/1961, pp. 35—39; G. Abi-Saab: Carnegie Endowment Conference on The New Independent States and International Law, Geneva, 1963, pp. 3—16; J—H. — Vetzijl: Droit de la mer et succession d'états. Hommage d'une génération de juristes au président Basdevant, Paris, 1960, p. 501.

дискусије у Комисији УН за кодификацију међународног права у вези са кодификацијом правила о сукцесији држава проф. Бартош је посебно указао у мемоару и у својим интервенцијама на потребу и значај доношења таквих правила која ће олакшати еманципацију новонасталих држава (23).

7. *Нове државе и други извори међународног права.* — Док је у материји међународних уговора и конвенција као извора права било више рашчишћавања као и заузети извесни ставови, дотле су остала много више отворена питања у вези са применом правила међународног обичајног права и других извора међународног права. У том смислу се могу навести неки примери, мада су то само појединачни случајеви који нам не дозвољавају шире уопштавање а који показују како се и према тим изворима заузима став од нових држава:

а) У већ поменутој ноти владе Тангањике води се рачуна о дејству међународног обичајног права иако није јасно из текста изјаве колики домашај се њему придаје. У изјави је наведено да „истеком овог периода (рок од две године — примедба С. Ђ) — влада Тангањике сматраће угашеним оне од тих уговора који се не могу услед примене правила међународног обичајног права сматрати по било ком основу још на снази.“

б) У судској пракси нових држава, као што је то случај са једном пресудом Врховног бурманског суда, указује се да неодређени карактер међународног обичајног права и стварање овог права у току ранијег периода чини стварни разлог што су нове државе, сматрајући ово правом као културно наслеђе колонизатора, врло скептичне у односу на традиционално међународно обичајно право (24). Слична аргументација се истиче и у доктрини међународног права у вези са сукцесијом држава, да „обичајно право [...] у извесним областима и видовима је неодређено, у целини несавршено.“ Мада постоји изразито неповерење према постојећим правилима међународног обичајног права, она се ипак не одбацује en bloc већ се нове државе о њима изјашњавају од случаја до случаја.

в) У кривичној ствари Државног тужиоца Израела против ратног злочинца Адолфа Ајхмана пред судом у Јерусалиму 1961 поставило се питање: „Да ли нова држава може да суди за злочине учињене пре свог настанка?“. Суд се у својој одлуци по овоме позивао на сличну пресуду Врховног суда Израела у једном другом случају када се израелском држављанину судило за кривично дело учињено пре стицања независности и потврдио да постоји правни континуитет упркос промене суверенитета (25). Наведени случај се односи на сукцесију у јурисдикцији између ранијег суверена и нове државе.

Нове државе су дале пуну подршку у Уједињеним нацијама захтеву за кодификацију начела коегзистенције међу народима и државама. При разматрању права и обавеза из различитих извора међународног права свакако треба да се води рачуна и о израженим захтевима у међународ-

(23) Doc. A/CN. 4/160, annexe II, pp. 36—52.

(24) Види К. Косот: op. cit. p. 88.

(25) Doc. A/CN. 4/157, pp. 12—13.

ним односима да се извесна начела како уговорног тако и обичајног карактера прихвате као начела мирољубиве и активне коегзистенције (забрана интервенције, мирно решавање спорава, *pacta sunt servanda*, итд.). Нека ми буде дозвољено да наведем ову мисао, коју је једном приликом усмено изразио проф. Радојковић: „Нове државе изјашњавајући се за кодификацију начела коегзистенције истовремено се изјашњавају за усвајање неких постојећих правила међународног обичајног права.”

Наведени проблеми као и многи други (положај јавних добара, разне концесије, тзв. стечена права, јавни дугови, друга питања јавног права, добра, права и интереси приватног права, неуговорне одговорности, итд.) чекају своја решења у предстојећој кодификацији правила о сукцесији држава, међународног уговорног права и одговорности држава за учињене акте против страних држава и њихових држављана. Нисмо заступници нихилизма у признавању раније преузетих међународних обавеза нити пак непоштовања начела *pacta sunt servanda*. Сматрамо само да треба уклопити из односа нових држава и држава-претходница и трећих држава оно што смета развоју нових држава односно допринети да се да још пунији демократски и напредни садржај самом међународном праву. У самој Комисији УН за међународно право постоје различита гледишта у прилажењу неким од ових питања. Тако, од неких чланова Комисије наглашено је да се пође од праксе држава док се по мишљењу других чланова Комисије указује да та пракса често не одговара основним начелима која чине суштину савременог међународног права на основу Повеље УН. Више чланова Комисије је истакло да постојећа правила о сукцесији држава нису довољна да регулишу новонастале односе између нових држава и држава-претходница и трећих држава; даље, да су постојећа правила углавном формулисана од колонијалних сила а да су и садашња решења после Другог светског рата у многим случајевима изнуђена као цена за стицање независности као и да су различита зависно од многих околности у којима су настала. Понекад и између чланова Комисије који потичу из нових држава, постоје осетне разлике у гледиштима. Тако у вези са уговорима који одређују међународне границе постоји мишљење да одредбе ових зтв. *traités dispositifs* надживљују промену суверенитета на извесној територији. Ово гледиште показује очигледна преимућства с обзиром да уноси извесну стабилност у односима међу државама. Насупрот томе у Комисији је изнето да је ова теорија некорисна и штавише супротна вољи народа који су погођени овим уговорима. Већина територијалних уговора, по мишљењу ове друге групе, наметнути су народима и противни њиховој вољи; одређене границе на основу ових споразума су трасиране под утицајем колонијалних сила и у њиховом интересу. Понекад су ове спорне територије много веће него територије извесних чланица УН (26).

Закључак Комисије УН за међународно право у претходним радovima, да посебну пажњу треба посветити сукцесији држава која се односи на еманципацију многобројних земаља и рађању великог броја нових

држава, ваља по нашем мишљењу поздравити. Несумњиво да нове државе у примени правила међународног права наилазе на многобројне тешкоће и показују извесна колебања која често не зависе само од њих. Појавом и праксом нових држава многа питања су избила на површину. Решења треба тражити у комбинацији старих правила и правила савременог међународног права, водећи превасходно рачуна о начелу самоопредељења народа и поштовања суверенитета над природним изворима у својој сопственој земљи. Уколико се у томе успе, а досадашња искуства у раду Комисије УН за међународно право то потврђују, на тај начин ће се и најбоље изразити значај нових држава за даљи развитак међународног права.

Др. Стеван Ђорђевић

R É S U M É

Nouveaux États et évolution du droit international après la Deuxième guerre mondiale

L'apparition des nouveaux États après la Deuxième guerre mondiale est un des événements historiques, particulièrement importants pour le développement ultérieur du droit international et des relations internationales. Elle a essentiellement contribué aux transformations déterminées que la communauté internationale existante a déjà subies ou qu'elle est en train de subir. Le processus de la création des nouveaux États se déroulait à une telle allure qu'il a dépassé les prévisions même des plus grands optimistes.

Dans les premiers chapitres de son article l'auteur s'arrête sur l'explication de la notion des «nouveaux» États, de leur rôle dans l'organisation internationale d'aujourd'hui et de la situation qu'ils occupent dans le cadre de l'organisation internationale.

La pratique du «droit public européen» de la seconde moitié du 19e et au commencement du 20e siècle (grandes réunions au 19e siècle, traités de paix après la Première guerre mondiale) tendait vers la création d'une institution juridique, exprimée par la notion du «nouvel» État qui devait servir aux États traditionnels pour imposer des obligations déterminées aux nouveaux États. La notion du «nouvel» État comme objet, visant à désigner l'institution du droit international public dans le système de Versailles, fut supprimée par la Charte des Nations Unies en 1945, étant donné qu'elle résultait des conceptions interventionnistes illégales. Les nouveaux États sont, de nos jours, un facteur créateur dans le développement du droit international et de la collaboration internationale, basée sur les principes de l'égalité souveraine et l'égalité de droits de tous les peuples.

Une des caractéristiques du monde actuel est »l'atomisation« de la communauté internationale. Par la création d'un grand nombre de nouveaux États, l'atomisation a atteint un haut degré. En même temps, on fait de grands efforts vers l'unité de cette communauté atomisée par une association plus ou moins large. Ces deux processus se déroulent parallèlement. Les nouveaux États occupent, vue leur grand nombre, une place relativement importantes dans les organisations internationales et ils ont un intérêt particulier à y participer. La présence des nouveaux États dans les organisations internationales contribue au

changement graduel de la physionomie de celles-ci. Quelquefois ces nouveaux États se montrent des adhérents plus ardents des organisations internationales que certains États plus âgés qui étaient même leurs fondateurs. L'expérience faite jusqu'à présent avec l'admission des nouveaux membres de l'ONU, provenant des rangs des États nouvellement formés témoigne que le principe de l'universalité de l'organisation mondiale a été strictement observé. Avec quelques exceptions de moindre importance, nous pouvons affirmer que l'admission se faisait presque automatiquement.

La seconde partie du présent article est consacrée à l'analyse de la pratique des nouveaux États par rapport à la succession des traités multilatéraux et bilatéraux dont les signataires étaient les États-métropoles anciens. Les nouveaux États se tenaient à la pratique qu'il n'est pas possible d'appliquer, même aux conventions multilatérales, la méthode de la succession «universelle», c'est à dire que leur acceptation ne se produit pas *ipso facto*, en vertu du fait qu'une certaine convention multilatérale a été appliquée dans le territoire où s'était formé le nouvel État. La validité de ces conventions, selon la pratique de la plupart des nouveaux États, ne pouvait provenir que d'une déclaration formelle, faite par les nouveaux États. Le plus nombreux sont ces États qui ont déclaré qu'il ne se considéraient obligés que par certaines conventions, c'est à dire qu'ils ont adopté le système de l'option; considérablement moins nombreux sont les États qui ont assumé toutes les conventions multilatérales de leurs prédécesseurs et tout à fait exceptionnels sont les cas où les nouveaux États ne se considèrent pas liés par n'importe quelle convention en vertu de l'institution de la succession des États. La possibilité simultanée d'appliquer la succession universelle et partielle ou de refuser globalement la reconnaissance de la validité des conventions et accords multilatéraux, ainsi que la combinaison de plusieurs systèmes en faisant usage de la procédure d'adhésion aux accords particuliers; ensuite, la compétence des organes des Nations Unies dans les affaires qui étaient jadis de ressort des organes de la Société des Nations etc. parlent d'une riche pratique qui s'est formée par l'apparition des nouveaux États. Elle influera certainement sur la fixation des règles correspondantes du droit conventionnel et de la codification, déjà commencée, des règles sur la succession des États.

En ce qui concerne l'acceptation des conventions bilatérales des États-prédécesseurs, les nouveaux États suivent cette pratique: a) il existe *tabula rasa* et le nouvel État n'est pas du tout lié par les traités antérieurs ni n'hérite aucune obligation antérieure; b) le nouvel État choisit les conventions qu'il considérera comme restant en vigueur, la théorie dite de l'option et c) on adopte le principe de la *succession universelle*, avec quelques restrictions, soit que le nouvel État peut révoquer ultérieurement les conventions internationales qu'ils considère comme non correspondants à ses intérêts soit qu'il peut limiter la durée de leur validité. Ces négociations entre les États-prédécesseurs et les États-successeurs ont généralement lieu au moment de l'acquisition de l'indépendance ou plus tard et dans nombre de cas il n'y a aucune convention expresse, mais ces questions sont traitées dans chaque cas particuliers.

Bien que l'auteur ne soit pas le représentant de la théorie du nihilisme dans la reconnaissance des obligations assumées antérieurement ni de la non-observation de la règle *pacta sunt servanda*, il fait ressortir, dans la partie finale de son article, la nécessité d'exclure ces conventions qui entravent l'émancipation plus rapide des nouveaux États et qui sont contraies au *jus cogens* du droit international contemporain. Il faut soumettre à une révision déterminnée même ces conventions qui ont été signées par les gouvernement des nouveaux pays, mais qui leur ont été extorquées à l'époque de l'acquisition de l'indépendance. Pourtant, en ce qui concerne l'acceptation des autres sources du droit international, particulièrement du droit coutumier, on a relevé le fait que les nouveaux États, en se prononçant pour la codification des principes de la coexistence entre les États, se prononçaient, en même temps, pour l'adoption de certaines règles existantes du droit international coutumier.